

Jacobsbode

Nieuwsbrief
van de Stichting
Jacob Cornelisz.
van Oostsanen

ISSN: 1569-4569

Jaargang 13 – nummer 27 - september 2014

Voorwoord

De tijd van afscheid is aangebroken. De tentoonstelling 'Van Oostsanen' is afgelopen; de prachtige schilderijen, houtsneden en andere werken van Jacob Cornelisz. van Oostsanen zijn allemaal weer teruggegaan naar hun eigen collectie. Het was een onvergetelijke ervaring om ze bij elkaar te zien. Meer dan 90.000 bezoekers hebben hiervan genoten! Verderop in deze Jacobsbode leest u een uitgebreide terugblik.

Deze allerlaatste Jacobsbode staat natuurlijk grotendeels in het teken van afscheid en terugblikken. Het is niet alleen het laatste maar ook meteen het dikste nummer ooit. Wij zijn vereerd met de bijzondere gastbijdragen die speciaal voor dit laatste nummer zijn geschreven. Samen representeren zij de uiteenlopende facetten van de interesse die al zo veel jaren bestaat voor zowel Jacobs werk als het werk van de stichting. Prof. dr. Jan Piet Filedt Kok schetst een overzicht van de wetenschappelijke belangstelling voor Jacob Cornelisz. sinds het eind van de negentiende eeuw tot nu, en plaatst zo de rol van de stichting in een bredere, kunsthistorische context. Roelie Koning schrijft over haar persoonlijke kennismaking met Jacob en de stichting, en over het samenspel tussen wetenschappelijke aandacht en lokale betrokkenheid dat zo uniek was voor de stichting. In de bijdrage van ds. Gerson Gilhuis over Jacobs meesterwerk *Noli me tangere* speelt het begrip 'loslaten' een centrale rol - een thema dat voor dit afscheidnummer heel toepasselijk is.

Dit voorjaar hebben wij ook afscheid genomen van Daantje Meuwissen als bestuurslid. In de eneroverende periode rondom de tentoonstelling was het voor haar niet langer mogelijk om haar werkzaamheden als conservator te combineren met haar werk voor de stichting. Sinds de beginjaren heeft zij zich belangeloos voor de stichting ingezet,

en hebben wij van haar internationaal erkende Jacob Cornelisz.-expertise kunnen profiteren.

Behalve terugkijken willen we ook met u vooruitkijken. Meerdere bijdragen maken duidelijk dat het onderzoek naar Jacobs werk allerminst 'klaar' is, en dat de overzichtstentoonstelling wat dat betreft eerder een nieuw vertrekpunt dan een eindpunt is. Ons oud-bestuurslid Jan Dirk de Kruijff wakkert in zijn bijdrage een al jarenlang - zo niet eeuwenlang! - voortdurende discussie aan over wanneer Jacob Cornelisz. eigenlijk geboren is. Als stichting hebben wij steeds ca.

1470 als geboortjaar aangehouden, de tentoonstellingscatalogus *Van Oostsanen* gaat uit van ca. 1475, Jan Dirk zet nu uiteen waarom het mogelijk veel eerder was, namelijk ca. 1460, en waarom het belangrijk is om dit precies te weten. Ook Daantje Meuwissen gaat na de beëindiging van haar bestuurslidmaatschap van de stichting en haar conservatorschap van de tentoonstelling de komende jaren nog volop door met onderzoek naar Jacob, en naar zijn kleinzoon Cornelis Anthonisz. (de mogelijke tekenaar van het schetsboekje uit Jacobs atelier). Er vallen nog veel belangwekkende nieuwe vondsten te verwachten! Om onderzoekers en andere belangstellenden ook in de toekomst van dienst te zijn, is onze website www.jacobcornelisz.nl onlangs geheel vernieuwd. Ook na onze opheffing blijft deze beschikbaar als naslagwerk.

Het bericht over de beëindiging van de stichting heeft heel wat reacties losgemaakt. Dat heeft ons veel plezier gedaan, wij danken u hartelijk voor uw betrokkenheid! De leukste reacties vindt u uitgelicht in deze Jacobsbode.

Tot slot bedanken wij iedereen met wie wij in de afgelopen 15 jaar hebben samengewerkt, of die op andere manieren heeft bijgedragen aan onze doelstelling om Jacob Cornelisz. van Oostsanen meer

bekendheid te geven. Een uitgebreid dankwoord treft u aan het eind van deze Jacobsbode. Wij wensen u nog eenmaal veel leesplezier, en hopen dat u Jacob ook zonder ons met belangstelling blijft volgen!

Het bestuur,

Egbert R. van Wijk
Barbara van Wijk
Andrea van Leerdam

Dankwoord van de wethouder

Het initiatief om Jacob meer bekendheid te geven begon al toen ik nog op de basisschool zat. Dat ik dit korte dankwoord nu mag schrijven als wethouder van Oostzaan geeft wel aan hoe lang en intensief Egbert en Barbara van Wijk hier mee bezig zijn geweest. Het initiatief is een enorm succes geworden, Jacob Cornelisz. van Oostsanen staat op de kaart en in het centrum van Oostzaan. Ooit heb ik vernomen dat het grootste compliment dat een stichting zichzelf kan geven is om zichzelf op te heffen als de doelstellingen zijn gehaald. Dit wordt ook wel stoppen op je hoogtepunt genoemd. De stichting kan dan ook afscheid nemen met heel veel trots.

Marco Olij

Afb. 1) Egbert van Wijk, wethouder Marco Olij en Barbara van Wijk bij het monument voor Jacob in Oostzaan.

Hoogtepunten uit (ruim) 15 jaar Stichting Jacob Cornelisz. van Oostsanen

- 27 MAART 1991** Eerste vermelding in de Gemeentegids Oostzaan over Jacob Cornelisz. van Oostsanen door Egbert van Wijk en Jan Dirk de Kruijff. Egbert haalt er zelfs de krant mee (afb. 2; De Typhoon).
- 22 APRIL 1999** Eerste zoektocht langs musea door Egbert en Barbara van Wijk, om werken van Jacob Cornelisz. in het echt te bekijken.
- JUNI 1999** Egbert en Barbara bekijken in Berlijn het schetsboek uit Jacobs atelier, dat speciaal voor hen uit de kluis wordt gehaald, en besluiten dat hier ooit een uitgave van gemaakt moet worden.
- 16 MAART 2000** Oprichting Stichting Jacob Cornelisz. van Oostsanen. Het bestuur bestaat uit Egbert en Barbara van Wijk, Jan de Waal, Joop Peyenburg en Peter van de Weerd.
- 9 OKT - 12 NOV 2000** Tentoonstelling van replica's in de Grote Kerk Oostzaan (afb. 3).
- 19 OKTOBER 2000** Lezing door Wouter Kloek.
- MAART 2001** Tentoonstelling van replica's in het Andreas Ziekenhuis Amsterdam.
- APRIL 2001** Joop Peijnenburg, Jan de Waal en Peter van de Weerd treden terug uit het bestuur; kunsthistorica Daantje Meuwissen treedt toe.
- JUNI 2001** Tentoonstelling van replica's in de Sint-Vituskerk Naarden.
- AUGUSTUS 2001** Kunsthistoricus Jan Dirk de Kruijff treedt toe tot het bestuur.
- OKTOBER 2001** De eerste Jacobsbode verschijnt (afb. 4). Het idee voor deze nieuwsbrief komt van Jan de Waal.
- 18 NOVEMBER 2001** Lezing Daantje Meuwissen en Jan Dirk de Kruijff in de Grote Kerk in Oostzaan over het Hiëronymusvijfluk en röntgenonderzoek naar Jacobs schilderijen.
- 6 SEPT - 30 SEPT 2002** Tentoonstelling van replica's in de R.K. Kerk Mijdrecht.
- 8 DECEMBER 2002** Lezing Daantje Meuwissen en Jan Dirk de Kruijff.
- 21 FEBRUARI 2003** Tentoonstelling 'Ondertekend' (over voorbereidende tekeningen onder de schilderijen van Jacob Cornelisz.), Rijksuniversiteit Groningen (afb. 5).
- 13 OKT - 16 NOV 2003** Tentoonstelling 'Ondertekend', Grote Kerk Oostzaan.
- 20 AUGUSTUS 2004** Excursie: kijkje in de keuken van de restauratoren van de gewelfschilderingen in de Laurenskerk Alkmaar (afb. 6).
- 23 SEPTEMBER 2005** Excursie gewelfschilderingen Laurenskerk Alkmaar.
- OKTOBER 2005** In Zaandam wordt, op voorstel van de stichting, een straat naar Jacob genoemd: het J.C. van Oostsanenhof (afb. 7).
- 10 OKT - 15 OKT 2006** Tentoonstelling van replica's in de Gereformeerde Kerk Ameide.
- 13 OKTOBER 2006** Excursie gewelfschilderingen Laurenskerk Alkmaar.
- DECEMBER 2006** Andrea van Leerdam treedt toe tot het bestuur van de stichting.
- OKTOBER 2007** Jan Dirk de Kruijff treedt terug uit het bestuur.
- 16 NOVEMBER 2007** Lezing Marijke Carasso-Kok in de Grote Kerk Oostzaan over Amsterdam in de tijd van Jacob Cornelisz. van Oostsanen.
- JUNI 2008** Ter gelegenheid van de vijftigste sterfdag van kunsthistoricus Max J. Friedländer (1867-1958) brengt de stichting een themanummer uit over zijn invloedrijke beschrijving van het oeuvre van Jacob Cornelisz. van Oostsanen, inclusief een complete vertaling.
- 4 SEPTEMBER 2008** Eerste gesprek over het monument bij Meyn, Oostzaan.
- NOVEMBER 2008** Eva Stache presenteert de maquette van het monument aan B&W Oostzaan.
- NOVEMBER 2008** Daantje Meuwissen identificeert twee paneelschilderingen die bij Sotheby's geveild worden als onderdelen van een tot dan toe onbekend drieluk van Jacob (afb. 8).
- MAART 2009** Het Rijksmuseum presenteert de bestandscatalogus *Early Netherlandish Paintings*, waarvoor Daantje Meuwissen de teksten over de schilderijen van Jacob heeft geschreven.
- 18 JANUARI 2009** Rondleiding Amsterdam Museum Amsterdam.
- SEPTEMBER 2009** De stichting ontvangt uit het Atelierpraktijkenfonds van het Prins Bernhard Cultuurfonds een subsidie van € 7.500 voor onderzoek naar het schetsboek uit Jacobs werkplaats. Kunsthistorica Ilona van Tuinen gaat het onderzoek uitvoeren.

Drukker leest voor uit eigen werk

In het gemeentebureau van Oostzaan heeft drukker E. van Wijk gelezen de nieuwe gemeentegids over het schilderij van Hiëronymus van de Grote Kerk in Oostzaan. Dit was een zeer belangrijke gebeurtenis, want het was de eerste keer dat de naam van de kunstenaar in de gids werd genoemd. In het gemeentebureau van Oostzaan heeft drukker E. van Wijk gelezen de nieuwe gemeentegids over het schilderij van Hiëronymus van de Grote Kerk in Oostzaan. Dit was een zeer belangrijke gebeurtenis, want het was de eerste keer dat de naam van de kunstenaar in de gids werd genoemd.

Afb. 2)

Afb. 3)

Jacobsbode

Uitgave 1 - nummer 1 - Nieuwsbrief van Stichting Jacob Cornelisz. van Oostsanen - oktober 2001

Stichting Jacob Cornelisz. van Oostsanen heeft in maart 2001, in de R.K. Kerk Mijdrecht, de tentoonstelling 'Ondertekend' gehouden. Dit was een zeer belangrijke gebeurtenis, want het was de eerste keer dat de naam van de kunstenaar in de gids werd genoemd.

De tentoonstelling 'Ondertekend' was een succesvolle gebeurtenis, want het was de eerste keer dat de naam van de kunstenaar in de gids werd genoemd.

De tentoonstelling 'Ondertekend' was een succesvolle gebeurtenis, want het was de eerste keer dat de naam van de kunstenaar in de gids werd genoemd.

De tentoonstelling 'Ondertekend' was een succesvolle gebeurtenis, want het was de eerste keer dat de naam van de kunstenaar in de gids werd genoemd.

De tentoonstelling 'Ondertekend' was een succesvolle gebeurtenis, want het was de eerste keer dat de naam van de kunstenaar in de gids werd genoemd.

De tentoonstelling 'Ondertekend' was een succesvolle gebeurtenis, want het was de eerste keer dat de naam van de kunstenaar in de gids werd genoemd.

De tentoonstelling 'Ondertekend' was een succesvolle gebeurtenis, want het was de eerste keer dat de naam van de kunstenaar in de gids werd genoemd.

De tentoonstelling 'Ondertekend' was een succesvolle gebeurtenis, want het was de eerste keer dat de naam van de kunstenaar in de gids werd genoemd.

De tentoonstelling 'Ondertekend' was een succesvolle gebeurtenis, want het was de eerste keer dat de naam van de kunstenaar in de gids werd genoemd.

De tentoonstelling 'Ondertekend' was een succesvolle gebeurtenis, want het was de eerste keer dat de naam van de kunstenaar in de gids werd genoemd.

De tentoonstelling 'Ondertekend' was een succesvolle gebeurtenis, want het was de eerste keer dat de naam van de kunstenaar in de gids werd genoemd.

De tentoonstelling 'Ondertekend' was een succesvolle gebeurtenis, want het was de eerste keer dat de naam van de kunstenaar in de gids werd genoemd.

De tentoonstelling 'Ondertekend' was een succesvolle gebeurtenis, want het was de eerste keer dat de naam van de kunstenaar in de gids werd genoemd.

De tentoonstelling 'Ondertekend' was een succesvolle gebeurtenis, want het was de eerste keer dat de naam van de kunstenaar in de gids werd genoemd.

De tentoonstelling 'Ondertekend' was een succesvolle gebeurtenis, want het was de eerste keer dat de naam van de kunstenaar in de gids werd genoemd.

De tentoonstelling 'Ondertekend' was een succesvolle gebeurtenis, want het was de eerste keer dat de naam van de kunstenaar in de gids werd genoemd.

De tentoonstelling 'Ondertekend' was een succesvolle gebeurtenis, want het was de eerste keer dat de naam van de kunstenaar in de gids werd genoemd.

De tentoonstelling 'Ondertekend' was een succesvolle gebeurtenis, want het was de eerste keer dat de naam van de kunstenaar in de gids werd genoemd.

De tentoonstelling 'Ondertekend' was een succesvolle gebeurtenis, want het was de eerste keer dat de naam van de kunstenaar in de gids werd genoemd.

De tentoonstelling 'Ondertekend' was een succesvolle gebeurtenis, want het was de eerste keer dat de naam van de kunstenaar in de gids werd genoemd.

De tentoonstelling 'Ondertekend' was een succesvolle gebeurtenis, want het was de eerste keer dat de naam van de kunstenaar in de gids werd genoemd.

De tentoonstelling 'Ondertekend' was een succesvolle gebeurtenis, want het was de eerste keer dat de naam van de kunstenaar in de gids werd genoemd.

De tentoonstelling 'Ondertekend' was een succesvolle gebeurtenis, want het was de eerste keer dat de naam van de kunstenaar in de gids werd genoemd.

De tentoonstelling 'Ondertekend' was een succesvolle gebeurtenis, want het was de eerste keer dat de naam van de kunstenaar in de gids werd genoemd.

De tentoonstelling 'Ondertekend' was een succesvolle gebeurtenis, want het was de eerste keer dat de naam van de kunstenaar in de gids werd genoemd.

De tentoonstelling 'Ondertekend' was een succesvolle gebeurtenis, want het was de eerste keer dat de naam van de kunstenaar in de gids werd genoemd.

De tentoonstelling 'Ondertekend' was een succesvolle gebeurtenis, want het was de eerste keer dat de naam van de kunstenaar in de gids werd genoemd.

De tentoonstelling 'Ondertekend' was een succesvolle gebeurtenis, want het was de eerste keer dat de naam van de kunstenaar in de gids werd genoemd.

De tentoonstelling 'Ondertekend' was een succesvolle gebeurtenis, want het was de eerste keer dat de naam van de kunstenaar in de gids werd genoemd.

De tentoonstelling 'Ondertekend' was een succesvolle gebeurtenis, want het was de eerste keer dat de naam van de kunstenaar in de gids werd genoemd.

De tentoonstelling 'Ondertekend' was een succesvolle gebeurtenis, want het was de eerste keer dat de naam van de kunstenaar in de gids werd genoemd.

De tentoonstelling 'Ondertekend' was een succesvolle gebeurtenis, want het was de eerste keer dat de naam van de kunstenaar in de gids werd genoemd.

De tentoonstelling 'Ondertekend' was een succesvolle gebeurtenis, want het was de eerste keer dat de naam van de kunstenaar in de gids werd genoemd.

De tentoonstelling 'Ondertekend' was een succesvolle gebeurtenis, want het was de eerste keer dat de naam van de kunstenaar in de gids werd genoemd.

De tentoonstelling 'Ondertekend' was een succesvolle gebeurtenis, want het was de eerste keer dat de naam van de kunstenaar in de gids werd genoemd.

De tentoonstelling 'Ondertekend' was een succesvolle gebeurtenis, want het was de eerste keer dat de naam van de kunstenaar in de gids werd genoemd.

De tentoonstelling 'Ondertekend' was een succesvolle gebeurtenis, want het was de eerste keer dat de naam van de kunstenaar in de gids werd genoemd.

De tentoonstelling 'Ondertekend' was een succesvolle gebeurtenis, want het was de eerste keer dat de naam van de kunstenaar in de gids werd genoemd.

De tentoonstelling 'Ondertekend' was een succesvolle gebeurtenis, want het was de eerste keer dat de naam van de kunstenaar in de gids werd genoemd.

De tentoonstelling 'Ondertekend' was een succesvolle gebeurtenis, want het was de eerste keer dat de naam van de kunstenaar in de gids werd genoemd.

De tentoonstelling 'Ondertekend' was een succesvolle gebeurtenis, want het was de eerste keer dat de naam van de kunstenaar in de gids werd genoemd.

De tentoonstelling 'Ondertekend' was een succesvolle gebeurtenis, want het was de eerste keer dat de naam van de kunstenaar in de gids werd genoemd.

De tentoonstelling 'Ondertekend' was een succesvolle gebeurtenis, want het was de eerste keer dat de naam van de kunstenaar in de gids werd genoemd.

De tentoonstelling 'Ondertekend' was een succesvolle gebeurtenis, want het was de eerste keer dat de naam van de kunstenaar in de gids werd genoemd.

De tentoonstelling 'Ondertekend' was een succesvolle gebeurtenis, want het was de eerste keer dat de naam van de kunstenaar in de gids werd genoemd.

De tentoonstelling 'Ondertekend' was een succesvolle gebeurtenis, want het was de eerste keer dat de naam van de kunstenaar in de gids werd genoemd.

De tentoonstelling 'Ondertekend' was een succesvolle gebeurtenis, want het was de eerste keer dat de naam van de kunstenaar in de gids werd genoemd.

De tentoonstelling 'Ondertekend' was een succesvolle gebeurtenis, want het was de eerste keer dat de naam van de kunstenaar in de gids werd genoemd.

De tentoonstelling 'Ondertekend' was een succesvolle gebeurtenis, want het was de eerste keer dat de naam van de kunstenaar in de gids werd genoemd.

De tentoonstelling 'Ondertekend' was een succesvolle gebeurtenis, want het was de eerste keer dat de naam van de kunstenaar in de gids werd genoemd.

De tentoonstelling 'Ondertekend' was een succesvolle gebeurtenis, want het was de eerste keer dat de naam van de kunstenaar in de gids werd genoemd.

Afb. 4)

Afb. 5)

Afb. 6)

12 MAART 2010	Jubileumconcert 10-jarig bestaan Stichting Jacob Cornelisz. van Oostsanen.
15 MAART 2010	Symposium over Jacob Cornelisz. van Oostsanen in Stedelijk Museum Alkmaar.
15 OKTOBER 2010	Onthulling van het monument voor Jacob op het Kerkplein in Oostzaan (afb. 9).
8 OKTOBER 2011	Koningin Beatrix onthult de gerestaureerde gewelfschilderingen in de Grote kerk Alkmaar (afb. 10).
18 NOVEMBER 2011	Lezing Esther van Duijn over goudbrokaten stoffen in Jacobs schilderijen.
JUNI 2013	Rabobank Zaanstreek kent een subsidie van € 5.000 toe aan de stichting voor de publicatie van het schetsboek uit Jacobs atelier.
14 MAART - 20 APRIL EN 26 APRIL - 22 JUNI 2014	Tentoonstelling 'Jacobs voetsporen' in de Grote Kerk Oostzaan en de Oude Ursulakerk Warmenhuizen: hedendaagse kunst van de Samenwerkende Oostzaanse Kunstenaars in dialoog met replica's van Jacobs werk (afb. 11).
15 MAART - 29 JUNI 2014	de eerste overzichtstentoonstelling ooit over Jacob Cornelisz. van Oostsanen: 'Van Oostsanen - de eerste Hollandse meester', in het Amsterdam Museum, Stedelijk Museum Alkmaar, Grote Kerk Alkmaar. De tentoonstelling trekt meer dan 90.000 bezoekers en de bijbehorende catalogus (oplage 2250) is al voor het eind van de tentoonstelling volledig uitverkocht (afb. 12).
MAART 2014	Publicatie van <i>Het vroegste Amsterdamse schetsboek</i> , een reproductie op ware grootte van het schetsboek uit Jacobs atelier, ingeleid en toegelicht door Ilona van Tuinen.
14 SEPTEMBER 2014	Boekpresentatie <i>Zaanse Parel</i> s, met daarin een bijdrage van de stichting over het monument voor Jacob in Oostzaan.
SEPTEMBER 2014	De allerlaatste Jacobsbode verschijnt. De stichting heeft haar doel bereikt en stopt haar werkzaamheden.

Nieuwe belangstelling voor Jacob Cornelisz. van Oostsanen: de stichting (2000-2014) in perspectief

Vijfhonderd jaar geleden was de werkplaats van Jacob Cornelisz. (ca. 1470-1533) het enige belangrijke schildersatelier in Amsterdam. De eerste met naam bekende Amsterdamse schilder werkte niet in zijn eentje, maar leidde een werkplaats waarin medewerkers en leerlingen – waaronder zijn kinderen en kleinkinderen – een belangrijke rol speelden. Het atelier leverde altaarstukken voor belangrijke burgers van de stad en kloosters, maar ook kleiner werk zoals houtsneden, ontwerpen voor glasruitjes en borduurwerk voor liturgische kleding. Zijn werk werd dit voorjaar in Alkmaar en Amsterdam, in het eerste overzicht ooit, in zijn volle rijkdom en veelzijdigheid getoond. Jacob Cornelisz. is als schilder en houtsnijder nooit helemaal vergeten, maar net zoals bij veel andere Nederlandse meesters van vóór de Gouden Eeuw bleef zijn werk lang in de schaduw. Dat kwam mede omdat er tijdens de Beeldenstorm veel verloren was gegaan. Evenals zijn Leidse tijdgenoot Lucas van Leyden was Jacob internationaal bekend door zijn houtsneden. Hij signeerde die met het merkteken I(acob) W(ar) V(an) A(msterdam). Toen

in 1879 het schilderij *Saul bij de heks van Endor* gesigneerd met dat monogram en het jaartal 1526 in Valenciennes op een veiling kwam, werd het als werk van Jacob Cornelisz. door het Rijksmuseum gekocht. Dit was nog vóór de opening in 1885 van het nieuwe Rijksmuseum-gebouw. Vanaf die jaren begon het Rijksmuseum een overzicht van de vroege (vijftiende- en zestiende-eeuwse) Nederlandse kunst op te bouwen, waaraan al in 1887 het bekende portret van de schilder, eveneens met het monogram en het jaartal 1533, werd toegevoegd. Met deze aankopen kwam ook het onderzoek naar zijn leven en werk op gang. Hoewel de kennis van zijn leven heel beperkt bleef – over zijn geboortjaar is nog altijd discussie, zie de bijdrage van Jan Dirk de Kruijff in deze Jacobsbode – bouwden kenners als Steinbart, Friedländer en Hoogewerff een vrij goed beeld op van het werk dat aan hem en zijn werkplaats kan worden toegeschreven.

Tentoonstellingen gewijd aan één kunstenaar werden vóór de Tweede Wereldoorlog zelden gehouden, maar wel kreeg Jacob Cornelisz.' werk een plaats in exposities over de vroege Noord-Nederlandse kunst: in 1913 in Utrecht en in 1936 in Rotterdam. Het mooiste en meest succesvol was evenwel de jubileumtentoonstelling van het Rijksmuseum in 1958: 'Middeleeuwse kunst der Noordelijke Nederlanden', waarin Jacob Cornelisz. vertegenwoordigd was met 15 schilderijen, waaronder *Christus als hovenier (Noli me tangere)* uit Kassel en de *Aanbidding van de herders* uit Napels, en twee

Afb. 7)

Afb. 8)

Afb. 9)

Afb. 10)

Afb. 11)

Afb. 12)

tekeningen. Tegelijkertijd werden in de zalen van het Rijksprentenkabinet de houtsneden van Jacob Cornelisz. samen met de gravures van Lucas van Leyden getoond. Ook in de vervolgtentoonstelling in het Rijksmuseum in 1976, 'Kunst voor de Beeldenstorm', was het late werk van Jacob Cornelisz. opgenomen. Maar daarna was het lange tijd stil: plannen voor een overzichtstentoonstelling van zijn werk in het Amsterdams Historisch Museum bleven in een beginstadium steken. Uitzonderlijk is dat de hernieuwde belangstelling voor de kunstenaar ditmaal niet uit de kring van kunsthistorici kwam of uit Amsterdam, maar van boven het IJ: uit Oostzaan, de geboorteplaats van de meester, waaraan hij zijn bijnaam dankt. In het najaar van 1999 bezochten burgemeester Moens van Oostzaan en het echtpaar Van Wijk mij, in mijn toenmalige functie als directeur collecties in het Rijksmuseum, om een tentoonstelling van Van Oostsanens werk te bepleiten. Op dat moment stond al vast dat het Rijksmuseum een aantal jaren zou sluiten voor de hoognodige renovatie. Ik kon niets anders doen dan het initiatief toejuichen en hen doorverwijzen naar het Amsterdams Historisch Museum, met de bereidheid om er met bruiklenen aan mee te werken. De Stichting Jacob Cornelisz. van Oostsanen die Egbert en Barbara van Wijk in 2000 hadden opgericht, realiseerde inmiddels zelf verschillende tentoonstellingen: in 2000 van fraaie kleurenreproducties op ware grootte van zijn werk en in 2003, samen met aankomende kunsthistorici van de Rijksuniversiteit Groningen de tentoonstelling 'Ondertekend', waarin opnamen van de (voorbereidende) ondertekening in de schilderijen werden getoond naast het uiteindelijke resultaat. Voor een betere kennis van het werk van Jacob Cornelisz. publiceerde de stichting tweemaal per jaar de Jacobsbode, waarin naast nieuwtjes ook artikelen verschenen van een jonge generatie kunsthistorici als Daantje Meuwissen, Micha Leeflang, Koen Wensveen, Jan Dirk de Kruijff, Bregtje Viergever, Andrea van Leerdam en anderen. Daarnaast werden de lezers door Willem Haakma Wagenaar geïnformeerd over de onder zijn leiding gerealiseerde restauratie van de gewelfschilderingen in de Grote Kerk in Alkmaar, waarbij hij aannemelijk maakt dat deze (net als die in de kerk van Warmenhuizen) zijn uitgevoerd door Jacob Cornelisz. en zijn atelier. Ook kregen de bevindingen van archiefvorsers Bas Dudok van Heel over de familie van Jacob Cornelisz. een plaats in de Jacobsbode, evenals het onderzoek dat Truus van Buuren samen met Van Heel verrichte naar de geportretteerden op het paneel in Napels.

Daarmee werden de bouwstenen voor de tentoonstelling in 2014 aangedragen. Daarnaast werd dankzij de stichting in oktober 2010 op het Kerkplein in Oostzaan een monument voor de kunstenaar onthuld, naar ontwerp van Eva Stache. Het Rijksmuseum zat tijdens de sluiting van het gebouw aan het Museumplein evenmin stil: de belangrijkste vroege Nederlandse schilderijen waren in bruikleen gegeven in Rotterdam, Amsterdam, Alkmaar en andere plaatsen. Tussen 2005 en 2008 kwam, onder mijn leiding, de online catalogus van de vroege Nederlandse schilderijen tot stand (die dit najaar weer op de website van het Rijksmuseum te raadplegen is). Daarvoor werd naast diepgaand kunsthistorisch onderzoek ook materieel-technisch onderzoek verricht, en enkele werken werden gerestaureerd. Als Jacob Cornelisz.-specialist schreef Daantje Meuwissen de teksten over Jacobs schilderijen in de Rijksmuseumcollectie. De resultaten van de restauratie en het onderzoek van de hoofdzakelijk laat-vijftiende-eeuwse Hollandse schilderijen werden, aangevuld met bruiklenen, getoond in de tentoonstelling 'Vroege Hollanders' in het voorjaar van 2008 in Museum Boijmans Van Beuningen in Rotterdam, met enkele schilderijen van Jacob Cornelisz. in de epiloog. De tentoonstelling was een groot succes, met ruim 70.000 bezoekers en 3500 verkochte catalogi. Even succesvol met vergelijkbare aantallen was de omvangrijke tentoonstelling 'Lucas van Leyden en de Renaissance', over de vroeg-zestiende-eeuwse Leidse schilderkunst, in 2011 in de Lakenhal in Leiden. De concrete plannen voor een tentoonstelling over Jacob Cornelisz. in Alkmaar en Amsterdam werden gesmeed in 2009 door de destijds net aangetreden directeuren van het Stedelijk Museum in Alkmaar: Lidewij de Koekkoek en van het Amsterdams Historisch Museum, nu Amsterdam Museum: Paul Spies. Samen met hun conservatoren Christi Klinkert en Norbert Middelkoop realiseerden zij, met Daantje Meuwissen als stuwende kracht, de tentoonstelling op beide locaties. Na 'Vroege Hollanders' en 'Lucas van Leyden en de Renaissance', was 'Van Oostsanen – De eerste Hollandse meester' het derde en voorlopig laatste deel van een overzicht van de vroege Nederlandse kunst, waarbij in Amsterdam een sterk accent lag op de historische context van deze stad. De eendrachtige samenwerking tussen de instellingen en de bijbehorende fondsenwerving heeft hier wonderen verricht! Op kleinere schaal, in kleiner formaat, geldt dit ook voor de uitgave van

het schetsboekje uit het Berlijnse Kupferstichkabinet onder de titel *Het vroegste Amsterdamse schetsboek – Een zestiende-eeuws zakboekje uit het atelier van Jacob Cornelisz. van Oostsanen*, dat eveneens in maart 2014 verscheen. Met deze Jacobsbode is het de laatste, en zeker de meest blijvende en omvangrijke uitgave van de stichting! De reproductie op ware grootte van de schetsboekblaadjes heeft heel wat hoofdbrekens gekost; de proeven zijn herhaaldelijk heen en weer gegaan tussen Oostzaan en Berlijn om ze met het origineel te vergelijken. Maar het is prachtig geworden, onmisbaar in ieders boekenkast en een ideaal geschenk voor vrienden en relaties. Het onderzoek van Ilona van Tuinen resulteerde in het commentaardeel met een toelichting per bladzijde van het schetsboek. Dit bracht, nog tijdens de productie, Daantje Meuwissen op het idee dat de tekenaar wellicht Jacobs kleinzoon Cornelis Anthonisz. is, die als kaartenmaker en ontwerper van houtsneden voor allerlei motieven uit het schetsboekje heeft geput. Zij licht dit toe in een korte inleiding, en zal haar vermoeden over enige tijd in een uitvoeriger publicatie verder onderbouwen. Vrijwel ieder onderzoek (en iedere tentoonstelling) leidt tot nieuw, verdergaand onderzoek. Dat is nu ook het geval: bij de tentoonstelling en catalogus rezen onder meer vragen naar een duidelijker beeld van de betrokkenheid van Jacobs werkplaatsmedewerkers. Als vervolg op de Leidse tentoonstelling uit 2011 verscheen onlangs een monografie over Cornelis Engebrechtsz. De ambitie is dat Daantje Meuwissen over enkele jaren in dezelfde Engelstalige reeks een monografie over Jacob Cornelisz. van Oostsanen zal publiceren, met archiefdocumenten en een oevrecatalogus van tekeningen en schilderijen. Ook wordt er gewerkt aan een nieuw deel over Jacobs houtsneden in de New Hollstein-reeks (het internationale standaardwerk over Nederlandse prentkunst). Het onderzoek naar het werk van Jacob Cornelisz. is dus nog lang niet afgesloten. Maar nu al, met beide tentoonstellingen en het prachtige schetsboek, heeft de stichting uit Oostzaan een breed publiek in heel Nederland blijvend van het schitterende werk van onze meester doen genieten en de betekenis daarvan doen begrijpen. Hulde en dank daarvoor!!

© Jan Piet Filedt Kok

Prof. dr. Jan Piet Filedt Kok is oud-directeur collecties en oud-conservator vroege Nederlandse kunst van het Rijksmuseum, en emeritus hoogleraar Atelierpraktijken en materieel-technisch kunsthistorisch onderzoek aan de Universiteit van Amsterdam.

Reacties van leden

"Het is fantastisch wat jullie hebben bereikt in deze jaren. Wat zal het 'n leeg gevoel geven, nu dit project is afgesloten."

"Wij feliciteren jullie met het prachtig beëindigde en succesvolle project. De gemeente Oostzaan mag jullie dankbaar zijn."

"Jullie zijn een groot voorbeeld voor jong en oud vanwege de enorme inzet en toewijding waarmee jullie een aantal dromen hebben verwezenlijkt. De inspiratie die er van jullie uitgaat is heel voelbaar en de rondleiding in Alkmaar welke door jullie is verzorgd was heel indrukwekkend."

"Van beide presentaties (in Amsterdam en Alkmaar) heb ik echt genoten. Een naam die me vroeger onbekend was, is nu echt voor me gaan leven, dankzij de stichting."

"Wij horen heel graag welke plannen jullie voor de toekomst hebben en welke onbekende kunstenaar, wetenschapper of architect op jullie deskundige steun kan rekenen om wel bekend te worden."

"Het is een kwaliteit van ouders om hun kind op tijd los te laten om te voorkomen dat het kind een ouwe vrier wordt onder de paraplu van de ouders. Chapeau, hulde aan jullie om Jacob op tijd los te laten. Bedoekt dat jullie Jacob voor ons voetlicht hebben gebracht en wij wensen hem een glanzende toekomst in de grootste musea ter wereld."

Ode aan de Jacobsbode

Het kwam door het Kompas, ons gezamenlijk krantje vol dorpsnieuws uit Oostzaan en Landsmeer. 14 mei 2013: daar stond het, op pagina 13 weliswaar, maar over de volle breedte van de bladzijde en met forse letter: Tentoonstellingen Jacob Cornelisz. van Oostsanen in 2014. Dat meervoud alleen al! TentoonstellingEN! Dat was niet mis. Petje af voor de buurgemeente. Wat een prachtresultaat van wat in 2000 startte als dorpsproject. Ik was plaatsvervangend trots en besloot mij te wijden aan zending onder de heidenen die nog nooit van Jacob Cornelisz. gehoord hadden. Daar was een wereld te winnen. Navraag in mijn omgeving onder mensen die naar concerten en musea gingen en soms al jaren in groepsverband kunsthistorische paden bewandelden,

leverde voornamelijk de reactie op: "Jacob Cornelisz. van Oostsanen? Nee, nooit van gehoord." Ik besloot tot informatieverbreiding binnen de groepen die ik kende. Hun onwetendheid was de mijne, dus ik moest eerst op onderzoek uit. Ik werd op de valreep alsnog donateur, vroeg of de stichting een archief had en werd voor die drieste vraag beloond met de privéklapper van de voorzitter zelf, die een paar maanden naar Spanje ging. Nu was ik volop beschaamd dat ik niet veel eerder donateur geworden was. Maar raar genoeg en totaal onverdiend werd ik daarvoor nog beloond ook. Want nu las ik ze achter elkaar, de Jacobsbodes 1 t/m 24, van 2001 t/m 2013. En ik was zwaar onder de indruk. Waarom? Voor mijn ogen ontvouwde zich een interessant en spannend verslag van activiteiten ten dienste van Jacob Cornelisz. en zijn werken. Die moesten uit de vergetelheid losgepeuterd worden en een plaats krijgen

binnen onze culturele traditie. Wat bereikt moest worden, was dat de mensen die bij 'Vlaamse primitieven' de namen van Van Eyck, Memling, Van der Goes en Van der Weyden konden ophoesten en die bij de Hollandse Vroegrenaissancisten de namen van Jan van Scorel, Lucas van Leyden en Maarten van Heemskerck wisten te produceren, daar in de toekomst moeiteloos Jacob Cornelisz. van Oostsanen aan zouden toevoegen. Maar dan moest wel onderzocht worden of onze Oostzanner die plaats verdiende. Groot was de start van de stichting in 2000 met de onthulling van meer dan dertig reproducties op ware grootte van zijn over Europa en de VS verspreide schilderijen. Kijk eens Nederland, wat je tot nu toe links hebt laten liggen! Heel confronterend. Boeiend was ook de snelle deelname van enige kunsthistorici. Als leken kun je van alles vinden, maar het zijn de specialisten die de bekendheid verder moeten helpen. Samen met de Oostzaners

Egbert en Barbara van Wijk vormden de kunsthistorici Daantje Meuwissen en Jan Dirk de Kruijff, de laatste opgevolgd door Andrea van Leerdam, het bestuur van de stichting. Naast allerlei actuele informatie over de stand van zaken (zoals lezingen, excursies, het ontwerpen en plaatsen van een monument) bevatten de Jacobsbodes ook altijd boeiende specialistische beschrijvingen van werken, materialen, technieken e.d. De leden van de stichting bleven door deze bijdragen bij de voortgang betrokken. Spannend en aangrijpend was het om via de Jacobsbodes de ontdekking en ontsluiting van het tot dan toe nauwelijks bekende schetsboek in het Berlijnse Kupferstichkabinett mee te beleven. Nadat het eerst het echtpaar Van Wijk gelukt was ertoe door te dringen (niet voor publiek toegankelijk, veel te kwetsbaar), mocht kunsthistoricus De Kruijff de tekeningen bekijken, enkele jaren later gevolgd door Ilona van Tuinen en Daantje Meuwissen. Het Kabinet had de collectie in 1927 in handen gekregen, herkomst onbekend, nog nooit onderzocht en je ziet dan schetsen van de Schreierstoren, Kapel ter Heilige Stede, ornamentranden als in het werk van Jacob Cornelisz.... Kippenvel kreeg ik bij het verslag van de tocht en ik voelde me rijk dat ik deze ontdekkingen zo van nabij mee mocht maken.

Dan de verslagen van de vondst van onbekende panelen, hereniging van delen van een schilderij die verspreid geraakt waren, de onverwachte reconstructie van een drieliuk. Dankzij de Jacobsbode konden we er met de neus bovenop staan. Zoals gezegd, de inhoud was niet alleen informatief maar soms ook spannend en aangrijpend, als tot je doordrong wat er in deze korte tijd allemaal plaatsvond. Dat is voor mij de gloedvolle betekenis van de Jacobsbode.

Nu ligt er ook een prachtig boekwerk van 319 pagina's dik voor me, met veel glanzende illustraties en met bijdragen van tweeëntwintig Nederlandse specialisten. De catalogus. De laatste kennis en beelden en beschrijvingen der werken bijeen. Het standaardwerk ter begeleiding van de tentoonstellingen. Het Oostzaanse burgercomité, de stichting, kan trots zijn. Doel bereikt. Jacob Cornelisz. onttrokken aan de vergetelheid.

In het Voorwoord van de catalogus schrijven de directeurs van het Stedelijk Museum Alkmaar en het Amsterdam Museum: "Voor u ligt het indrukwekkende resultaat van een brede samenwerking. Nadat beide musea al enige tijd met de gedachte speelden...". En het eindigt: "Wij spreken de hoop uit dat de internationale, maar vooral ook nationale bekendheid van Jacob Cornelisz van Oostsanen en zijn werkplaats voor eens en

altijd gevestigd is dank zij de dubbelexpositie en deze begeleidende publicatie. Wij zijn er van overtuigd dat Van Oostsanens oeuvre die waardering dubbel en dwars waard is!"

Ik ben verbaasd: waarom wordt hier nergens gerept over het burgerinitiatief in Oostzaan dat met zijn zoektocht naar de verspreide werken en met een expositie in verscheidene plaatsen door het land heen dit werk zichtbaar maakte? Het is erg jammer en naar mijn mening onterecht dat de rol van de stichting bij het vergroten van Jacobs bekendheid buiten beeld blijft, ook in de media-aandacht die er rondom de tentoonstelling is geweest. Het is juist zo uitzonderlijk dat er naast de museale en wetenschappelijke inspanningen al jarenlang zo'n grote publieke betrokkenheid in Oostzaan bestond.

Terug naar de Jacobsbodes. Daarin kun je die onderlinge verbondenheid tussen wetenschappelijke en publieke initiatieven goed waarnemen. De inhoud is meeslepend omdat je de kenners door hun verslagen van nabij aan het werk ziet. Ze doen nieuwe ontdekkingen, verfrissen elkaars kennis, moeten soms een gangbare visie bijstellen. De stichting verdient onze dank met deze levendige bijdrage aan het zichtbaar maken van de inspanningen om Jacob Cornelisz. van Oostsanen een plaats te geven in ons publieke culturele domein.

© Roelie Koning

Roelie Koning is neerlandica en docent. Ze heeft in de redactie van een tijdschrift voor wetenschap en cultuur gezeten en daarin over cultuurhistorische onderwerpen geschreven. Ook heeft ze regelmatig lezingen gehouden (o.a. over Erasmus, tijdgenoot van Jacob Cornelisz.).

Afb. 13) Titiaan, *Noli me tangere*, 1511, Londen, National Gallery

In het hart van Jacobs *Noli me tangere*

Wie op Google 'Noli me tangere' intypt, krijgt een waslijst van schilderijen te zien, aangevoerd door onder andere de wereldberoemde versie van Titiaan (1511; afb. 13). In die veelheid zie je ook Jacobs schilderij (1507; afb. 14). Op het eerste gezicht lijken ze allemaal op elkaar: Maria reikt uit naar Jezus. Jezus ontwijkt. Jezus loopt wég...

Maar Jacob doet het anders: Maria strekt haar handen niet uit, maar heeft ze gevouwen. Jezus loopt niet weg, maar stapt op haar af. Hij wijst niet naar boven, maar legt juist zijn hand op haar hoofd.

Wat wil Jacob ermee zeggen?

In de meeste versies wordt de afstand tussen Jezus en Maria benadrukt. Het drama van het onverenigbare wordt vergroot. Maria lijkt eerder wanhopig dan verdrietig. Jacob daarentegen laat het verdriet bestaan. Dikke tranen biggelen van haar wangen. Jezus keert zich niet als een bijna opstijgende asceet af van Maria's verdriet. Integendeel. Al mag Maria hem niet vasthouden, zelf doet hij een stap in haar richting. Zijn hand op haar hoofd is als een troostend, bijna zegenend gebaar.

Alsof hij zeggen wil: Ja, loslaten doet pijn (in het verhaal staat niet zozeer 'raak me niet aan' als wel 'houd me niet vast'). Maar ik zal bij je blijven, als je trooster.

Afb. 14) Jacob Cornelisz. van Oostsanen, *Noli me tangere*, 1507, Kassel, Staatliche Museen

Opvallend is dat de gevouwen handen van Maria precies in het hart van het schilderij staan. Trek je een lijn tussen de hoeken, dan komen de gevouwen handen precies op het snijvlak van die lijnen. Kennelijk is dit waar het voor Jacob om gaat. Dit is het hart van al het loslaten, in alle verdriet: dat je je in het gebed in de verstilling, tot Jezus kunt keren. Daaruit zul je troost ontvangen.

© Ds Gerson Gilhuis, Oostzaan

Jacob Cornelisz., geboren rond 1475 of rond 1460?

In de recente tentoonstellingscatalogus *Jacob Cornelisz van Oostsanen (ca. 1475-1533). De Renaissance in Amsterdam en Alkmaar* wordt er, zoals de titel al aangeeft, van uitgegaan dat Jacob Cornelisz. rond 1475 zou zijn geboren. In deze bijdrage wil ik naar aanleiding daarvan betogen dat Jacobs geboortedatum een stuk vroeger geweest zou kunnen zijn, namelijk rond 1460, en misschien zelfs nog wat eerder. Belangrijke argumenten daarvoor zijn het geboortjaar van Jacobs kleinzoon Cornelis Anthonisz. en de opmerking van Karel van Mander (1604) dat Jacob op hoge leeftijd stierf.

Al in 2006, toen ik nog bestuurslid was van de stichting, schreef ik voor de Jacobsbode een artikeltje waarin ik mijn vermoeden uiteenzette. Ik ben er echter niet aan toegekomen het daarin te publiceren. Ik had het geschreven nadat ik een artikel uit 1986 had gelezen door mevrouw I.H. van Eeghen (1913-1996), hoofdarchivaris bij het Gemeentearchief te Amsterdam, in het tijdschrift *Het Kunsthistorisch Jaarboek*. Mijn conclusie dat Jacob eerder geboren moet zijn dan doorgaans wordt aangenomen, is puur gebaseerd op de gegevens in Van Eeghens artikel, ik heb hier zelf geen archiefonderzoek naar gedaan.

Inmiddels is het eerdere geboortjaar aan de orde gesteld in een belangwekkend artikel over Jacob Cornelisz. en zijn familieleden door S.A.C. Dudok van Heel in het tijdschrift *De Nederlandsche Leeuw* in 2011 (besproken in Jacobsbode 22, mei 2012). Op basis van archiefonderzoek komt Dudok van Heel tot een mogelijk geboortjaar van Jacob Cornelisz. tussen 1465 en 1470, of zelfs nog eerder (p. 53). Ik zal hierna uiteenzetten waarom een nog vroeger geboortjaar volgens mij inderdaad waarschijnlijker is.

Maakt het kunsthistorisch veel uit of een schilder veel vroeger zou blijken te zijn geboren dan werd aangenomen? In de meeste gevallen waarschijnlijk niet. In het geval van Jacob Cornelisz. is dat heel anders. Zijn eerste met zekerheid bekende werken dateren namelijk pas uit 1507. Als hij circa 1475 geboren is, moet hij in 1507 al ruim 30 jaar oud zijn geweest. Wat deed hij dan in de eerste jaren van zijn carrière? Als hij rond 1460 is geboren wordt dit natuurlijk nog raadselachtiger, dan zou de meester pas op circa 45-jarige leeftijd zijn begonnen met zijn thans bekend productie. De vraag naar zijn geboortjaar is dus van groot belang voor een goed begrip van zijn oeuvre.

Waarom zijn kunsthistorici ervan uitgegaan dat Jacob Cornelisz. rond 1475 het levenslicht aanschouwde? We weten dat zijn zoon Dirck Jacobsz., die ook schilder was, stierf in 1567. Karel van Mander, de eerste 'kunsthistoricus' die in 1604, zo'n 70 jaar na Jacobs dood, over diens leven en werken schrijft, meldt dat Dirck Jacobsz. stierf in 1567 op de (voor die tijd) hoge leeftijd van ruim 70 jaar ("in de 70"). Dirck moet dus rond 1494-1497 zijn geboren. Als je ervan uitgaat dat een man in die tijd tussen zijn 20ste en 25ste jaar vader werd, moet Jacob Cornelisz. zelf tussen 1472 en 1477 zijn geboren, zo is de redenering, waarbij ervan wordt uitgegaan dat Dirck Jacobsz. een van zijn eerste kinderen was.

Kleinzoon Cornelis Anthonisz.

Van Eeghen gaat in haar omvangrijke en ingewikkelde artikel uit 1986 gedetailleerd in op de familie van Jacob Cornelisz. Als bronnen voor dit artikel gebruikt zij voornamelijk het archief van de Amsterdamse weeskamer en dat van het Begijnhof. Zij heeft hierin veel tot dan toe onbekende informatie gevonden over de kinderen, kleinkinderen en achterkleinkinderen van Jacob Cornelisz. Het is interessant te zien hoe het hun verging; wanneer zij geboren werden en stierven, met wie zij trouwden, welke beroepen ze uitoefenden en wat er gebeurde met de huizen van Jacob Cornelisz. die via overerving in hun bezit kwamen. In de door haar geraadpleegde archieven vond zij geen nieuwe documenten over Jacob Cornelisz., hoewel sommige van deze bronnen wel indirect licht op hem werpen. Helaas is er geen enkel archiefstuk bekend dat vermeldt in welk jaar Jacob geboren werd.

De kern van Van Eeghens artikel is haar stellige en belangrijke conclusie dat de in Amsterdams werkzame kunstenaar Cornelis Anthonisz. (ook wel Cornelis

Thonisz. genoemd), een kleinzoon van Jacob Cornelisz. moet zijn geweest. Dit was tot dan toe niet bekend. De moeder van Cornelis Anthonisz. was volgens Van Eeghen een dochter van Jacob Cornelisz., die getrouwd moet zijn geweest met een man genaamd Anthonis. Over hen kon Van Eeghen in de archieven jammer genoeg geen verdere gegevens vinden. Volgens Dudok van Heel (2011) is het zeer wel mogelijk dat Cornelis Anthonisz. zowel de zoon als de neef van Anthonis Egbertz. was, door Anthonis Egbertz.' latere huwelijk met de tante van Cornelis Anthonisz.

Cornelis Anthonisz. ontleent zijn bekendheid voornamelijk aan zijn activiteiten als kaartenmaker en als schilder van twee belangrijke werken: het schuttersstuk *De Braspenningsmaaltijd* uit 1533 en een geschilderde plattegrond van de stad Amsterdam uit 1538. Beide bevinden zich in het Amsterdam Museum. Het eerste is een belangrijke voorloper van de schuttersstukken uit de zeventiende eeuw zoals de *Nachtwacht* van Rembrandt. Het laatste schilderij informeert ons hoe Amsterdam er in 1538 uitzag. In 1544 gaf hij de plattegrond ook in prentvorm uit.

Omdat er in die tijd nog enkele andere personen waren die de naam Cornelis Anthonisz. droegen, is Van Eeghen nagegaan of er geen sprake is van een persoonsverwisseling. Met behulp van diverse archiefstukken weet zij met zekerheid vast te stellen dat het hier gaat om de schilder-kaartenmaker en niet om een toevallige naamgenoot. Interessant is dat het schildersambacht voor Jacob Cornelisz. en veel van zijn verwanten een 'familiebedrijf' was.

Cornelis Anthonisz. was in ieder geval in 1524 en zeer waarschijnlijk al vóór dat jaar zelfstandig werkzaam als schilder. Dit blijkt uit een inventaris die in dat jaar door een notaris werd opgemaakt, waarin een Mariavorstelling vermeld wordt die gesigneerd is met het huismerk van Cornelis Anthonisz. Dit stemt overeen met het al vóór Van Eeghens artikel bestaande belangrijke vermoeden dat Cornelis Anthonisz. rond 1499 moet zijn geboren.

Zoon en kleinzoon bijna even oud

Dirck Jacobsz., een van de zoons van Jacob Cornelisz., moet zoals gezegd in 1597 of iets eerder zijn geboren. Als de bovenstaande gegevens kloppen, zou Jacob Cornelisz. in vrij korte tijd zowel een zoon als een kleinzoon hebben gekregen! Dit betekent mijn inziens dat hij aanzienlijk vroeger geboren moet zijn dan ca. 1475.

Mevrouw Van Eeghen gaat verder niet in op deze consequentie van haar conclusie dat Cornelis Anthonisz. een kleinzoon was van Jacob Cornelisz. In de catalogus van de tentoonstelling 'Kunst voor de Beeldenstorm' (Rijksmuseum Amsterdam 1986) worden enerzijds haar inzichten inzake Cornelis Anthonisz. geaccepteerd, maar anderzijds de traditionele schatting van Jacob Cornelisz.' geboorte in de periode 1472-1477 gehandhaafd.

Stel dat 'Jacobsdochter', de moeder van Cornelis Anthonisz., bij diens geboorte ongeveer 20 jaar oud was, en Jacob Cornelisz. bij haar geboorte eveneens zo'n 20 jaar, dan moet Jacob rond 1460 en mogelijk zelfs vroeger zijn geboren.

"In grooten ouderdom gestorven"

Dit alles zou betekenen dat Jacob zeker 70 à 75 jaar oud is geworden. Dat lijkt ook beter te passen bij de uitspraak van Van Mander dat Jacob Cornelisz. "in grooten ouderdom gestorven" is. Hoewel Van Mander kennelijk ook niet wist hoe oud Jacob precies was, lijkt de opmerking dat hij net als zijn zoon Dirck Jacobsz. op hoge leeftijd stierf, te impliceren dat zij beiden ongeveer even oud zijn geworden. Ook Dudok van Heel beschouwde in zijn artikel uit 2011 deze opmerking van Van Mander al als een aanwijzing voor een vroeger geboortjaar.

Als Jacob al rond 1460 geboren is, is het mogelijk dat Cornelis Anthonisz.' moeder 'Jacobsdochter' afkomstig is geweest uit een eerder huwelijk. Jacobs vrouw Anna zou dan zijn tweede echtgenote zijn geweest. Anna was de moeder van onder meer Dirck Jacobsz. en ze stierf tussen 1547 en 1551. Als zij als moeder van 'Jacobsdochter' rond 1460 zou zijn geboren, zou zij de voor die tijd uitzonderlijk hoge leeftijd van rond de 90 hebben bereikt. Een geboortedatum voor Anna rond 1470-1475 zou ook aannemelijk zijn gelet op de leeftijd die zij lijkt te hebben op het portretschilderij van Dirck Jacobsz., *Jacob Cornelisz. van Oostanen schildert zijn vrouw Anna*, uit circa 1530 (afb. 15).

Jacobs jonge jaren

Was Jacob Cornelisz. een laatbloeiër? Zijn vroegst bekende werken uit 1507 wekken zeker niet de indruk gemaakt te zijn door een beginnend kunstenaar. Ook wordt hij bij de aankoop van een huis in Amsterdam in 1500 al als "schilder" aangeduid (zie Six 1895, p. 98). Kunsthistorici hebben er zich dus al over verbaasd dat er geen enkel werk voor 1507 van Jacob Cornelisz. bekend is. Hij lijkt in dat jaar als het ware uit het niets op te duiken met het ambitieuze en vooral qua detaillering razend knap geschilderde paneel

Noli me tangere (zie hierover ook de bijdrage van dominee Gilhuis in deze Jacobsbode, en afb. 14), gevolgd door een constante en belangrijke productie van schilderijen en houtsneden, tot zijn dood in 1533.

Het is natuurlijk mogelijk dat hij pas op latere leeftijd schilderijen en prenten ging maken en dat hij daarvoor werken maakte die het in zich hadden sneller verloren te gaan, of waarvan de aard sowieso al tijdelijk was, zoals versieringen bij intochten en dergelijke. Tenslotte is van zijn geschilderde oeuvre ook een belangrijk deel in de loop der tijden verloren gegaan. Ook is het mogelijk dat wij zijn productie van voor 1507 niet herkennen als zodanig. Het uitzonderlijk gedetailleerde karakter van de *Noli me tangere* zou er bijvoorbeeld op kunnen wijzen dat hij zich misschien bezighield met activiteiten waarin hij dit kon uitbuiten omdat hij daar duidelijk heel goed in was, zoals miniatuurschilderkunst of boekverluchting.

Maar het mes snijdt aan twee kanten. Het betreft dan ook zijn latere

periode, na circa 1524. Hierin worden ingrijpende veranderingen doorgevoerd in zijn kwalitatief beste, met monogram gesigeneerde werken. Deze zijn ontdaan van de eerder nog zeer sterke laatmiddeleeuwse invloed en de invloed van de Duitse kunstenaar Albrecht Dürer, ten gunst van de invloed van de Italiaanse renaissance: minder geornamenteerd, minder overladen en in een minder gedetailleerde techniek. Deze artistieke revolutie in zijn atelier zou dan pas plaatsgevonden hebben toen hij zeker 60 à 65 jaar oud was. Een blijk van een bijzonder flexibele artistieke geest, of de toenemende vernieuwende en verjongende artistiek-inhoudelijke invloed van zijn belangrijkste ateliermedewerkers en/of familieleden? Dat waren mogelijk onder andere zijn zonen Dirck Jacobsz. en Cornelis Jacobsz., zijn schoonzoon Anthonis Egbertz., en zijn kleinzoon Cornelis Anthonisz.

Omdat het geboortjaar een belangrijke rol speelt in ons inzicht in de artistieke ontwikkeling van Jacob Cornelisz. en de atelierpraktijken in de vroege zestiende

Afb. 15) Dirck Jacobsz., *Jacob Cornelisz. van Oostanen schildert zijn vrouw Anna*, ca. 1530, Toledo (Ohio, USA), Toledo Museum of Art

eeuw, hoop ik dat nader (archieff)onderzoek meer inzicht in deze kwestie zal geven. Er blijft in ieder geval ondanks het opheffen van de Stichting Jacob Cornelisz. van Oostsanen nog veel te onderzoeken en op te helderen over het leven en de werken van Jacob Cornelisz., en zijn eveneens als kunstenaars werkzame verwanten en nazaten.

© Jan Dirk de Kruijff

Drs. Jan Dirk de Kruijff is kunsthistoricus, werkzaam als registertaxateur Kunst, Antiek en Kostbaarheden bij het gerenommeerde bureau Apresa/Troostwijk. Hij was bestuurslid van het eerste uur van de Stichting Jacob Cornelisz. van Oostsanen tot 2007, toen het bestuurswerk helaas niet meer met zijn veeleisende werk als taxateur viel te combineren.

Literatuur

S.A.C. Dudok van Heel m.m.v. W.J. van den Berg, "De schilders Jacob Cornelisz alias Jacob W'ar en Cornelis Buys uit Oostzaan. Hun werkplaatsen in Amsterdam en Alkmaar", *De Nederlandsche Leeuw* 128 (2011), nr. 2, p. 49-79.

I.H. van Eeghen, "Jacob Cornelisz, Cornelis Anthonisz en hun familierelaties", *Nederlandsch kunsthistorisch jaarboek* 37 (1986).

Karel van Mander, *Het Schilder-Boeck* (...), Haarlem 1604. Daantje Meuwissen e.a., *Jacob Cornelisz van Oostsanen* (ca. 1475-1533). *De Renaissance in Amsterdam en Alkmaar*, Zwolle 2014.

J. Six, "Dirck Jacobszn, twee Amsterdamse schuttersstukken te St. Petersburg", *Oud Holland* 13 (1895), p. 91-111.

Terugblik op de tentoonstelling

In de afgelopen maanden heeft Jacob er tienduizenden nieuwe bewonderaars bij gekregen. De tentoonstelling 'Van Oostsanen - de eerste Hollandse meester', die van 15 maart t/m 29 juni te zien was in het Amsterdam Museum, het Stedelijk Museum Alkmaar en de Grote Kerk in Alkmaar, is een overweldigend succes geworden, met maar liefst ruim 90.000 bezoekers! Dat aantal heeft de verwachtingen van de musea ruimschoots overtroffen. Hoewel een enkeling kritiek had op de presentatie van de werken of op de begeleidende teksten, waren de reacties op Jacobs werk unaniem positief. Sommige bezoekers waren bijna verontwaardigd: "Waarom kenden we het werk van deze meester niet eerder?"

Alleen al bij de feestelijke opening op 15 maart waren zo'n 700 genodigden aanwezig. Topacteur Gijs Scholten van Aschat, die audiofragmenten voor de tentoonstelling heeft ingesproken, hield een voordracht

over kunst als strijd tegen vergetelheid. Hij stelde vast dat Jacob deze strijd heeft gewonnen. Uit handen van de Alkmaarse museumdirecteur Lidewij de Koekoek kreeg Scholten van Aschat het eerste exemplaar van de tentoonstellingscatalogus uitgereikt. Blij verrast was hij toen Paul Spies, directeur van het Amsterdam Museum, hem ook *Het vroegste Amsterdamse schetsboek* overhandigde (afb. 16). Op onze website www.jacobcornelisz.nl vindt u een beeldverslag van de opening.

Rond de opening van de tentoonstelling was er volop media-aandacht. Op 11 maart was het schetsboekje uit Jacobs atelier met de vroegste Amsterdamse schetsen voorpaginanieuws in *Het Parool*. Op pag. 5 stond een interview met Daantje Meuwissen en Ilona van Tuinen. Op 18 maart was een aflevering van *NH Leeft* (RTV Noord-Holland) helemaal gewijd aan de tentoonstelling, en was Daantje Meuwissen de hoofdgast in het radioprogramma *Opium* (radio 4). *De Volkskrant* gaf de tentoonstelling 4 sterren, de *Telegraaf* 5 (21 maart). *Trouw* (26 maart) concludeerde dat 'het de musea in Alkmaar en Amsterdam gelukt [is] om overtuigend te bewijzen dat Van Oostsanen een topper in zijn tijd was.' *Het Financieel Dagblad* (12 april, magazine) loofde de tentoonstelling onder andere om het rijke beeld dat er werd geschetst van het katholieke Amsterdam van vóór de Alteratie. Kijk voor een uitgebreider overzicht van media-aandacht, met links naar een aantal uitzendingen en artikelen, op www.jacobcornelisz.nl > verder lezen > Jacob in de media.

Opmerkelijk is dat bezoekers van de tentoonstelling soms wel 3 uur of langer bleven rondkijken - veel langer dan de gemiddelde bezoektijd van tentoonstellingen. Ook waren er bezoekers die meerdere malen terugkwamen. De precisie en de grote mate van detaillering van Jacobs schilderijen en houtsneden nodigde dus echt uit tot aandachtig kijken. Gastconservator Daantje Meuwissen is daar bijzonder verheugd over: "Ik ben ontzettend blij dat precies datgene wat ik altijd zo aan Jacob gewaardeerd heb, ook door het publiek opgepikt werd: de hoge kwaliteit van Jacobs werk, de aandoenlijke details, het feit dat zijn schilderijen als het ware miniaturen op groot formaat zijn." Behalve bewondering brachten Jacobs werken bij sommigen ook regelrechte ontroering teweeg. Vooral de *Noli me tangere* (in het Stedelijk Museum Alkmaar; zie afb. 14 en de bijdrage van dominee Gilhuis elders in deze Jacobsbode) wist bezoekers tot tranen te roeren. Dat dit schilderij een publieksfavoriet is, blijkt

Afb. 16) Acteur Gijs Scholten van Aschat en drukker Ruben van Wijk met *Het vroegste Amsterdamse schetsboek* bij de opening van de tentoonstelling 'Van Oostsanen', 15 maart 2014.

ook uit het feit dat alle artikelen in de museumwinkel met deze voorstelling erop (tot brillendoekjes aan toe) al ruim voor het eind van de tentoonstelling waren uitverkocht.

Ook de tentoonstellingscatalogus was een groot verkoopssucces. De volledige oplage van 2250 exemplaren was al drie weken voor het eind van de tentoonstelling volledig uitverkocht. Daantje Meuwissen: "Dat is voor mij het bewijs dat het publiek wel degelijk bereid is zich te verdiepen in oude kunst. Ik heb geleerd dat je als tentoonstellingsmaker niet bang hoeft te zijn voor 'inhoud'. Oude kunst hoeft je heus niet 'makkelijker' te maken om een breed publiek te interesseren." Daantje stelt dat de vroege schilderkunst uit de Noordelijke Nederlanden aan een herwaardering toe is: "Wat mij betreft komen er nog meer tentoonstellingen op dit gebied!"

De enthousiaste reacties op onze uitgave van *Het vroegste Amsterdamse schetsboek* bevestigen dat oude kunst op een brede interesse kan rekenen. Diverse kopers die eerst een exemplaar van het schetsboekje uit Jacobs atelier voor zichzelf kochten, bestelden later nog exemplaren bij om cadeau te doen. Tijdens de tentoonstelling zijn er zo'n 700 over de toonbank gegaan. Het boekje is nog niet uitverkocht, op onze website vindt u een link om het te bestellen. Hoewel het verhaal wat de stichting betreft hier eindigt, hoeven we niet bang te zijn voor het beruchte 'zwarte gat'. Zoals Jan Piet Filedt Kok elders in deze Jacobsbode aangeeft, vormen de tentoonstelling en de uitgave van het schetsboek een enorme impuls voor verder onderzoek. Zo zal Daantje de komende tijd haar hypothese verder onderzoeken dat de tekenaar van

het schetsboek Cornelis Anthonisz. is, de beroemde cartograaf en kleinzoon van Jacob Cornelisz. De verkenningen die zij nu al heeft gedaan in het oeuvre van Cornelis Anthonisz. en de wereld van de zestiende-eeuwse cartografie, leveren zoveel nieuwe vondsten op dat dit een apart onderzoek vergt. Bovendien heeft Daantje de ambitie om na de publiekscatalogus bij de tentoonstelling, op den duur ook een wetenschappelijk overzichtswerk over Jacob te schrijven. En over enkele jaren verschijnt een nieuw overzicht van Jacobs houtsneden in de internationale New Hollsteinreeks. Ook zonder de stichting kunt u de komende jaren dus nog heel wat nieuws verwachten rondom Jacob en zijn familie!

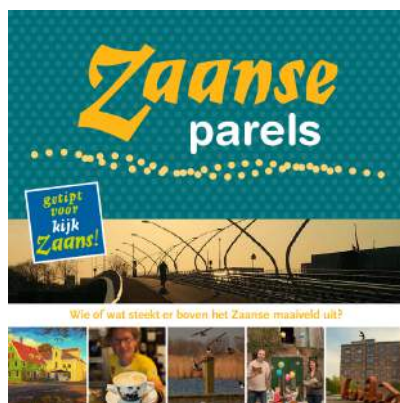
© Andrea van Leerdaam

Boek *Zaanse Parels* gepresenteerd

Op 14 september is het nieuwe boek *Zaanse Parels* gepresenteerd (afb. 18). Dit is het vervolg op het succesvolle boek en de website [KijkZaans.nl](http://kijkzaans.nl). In het boek wordt onder andere het monument voor Jacob Cornelisz. van Oostsanen op het Kerkplein in Oostzaan uitgelicht. Ook Eva Stache, architect en ontwerpster van het monument voor Jacob, is een van de 'Zaanse parels'. In *Zaanse Parels* laten interviews, kunstwerken, foto's, gedichten, verhalen en recepten zien wat de kracht en de charme is van de Zaanstreek. Voor elke Zaanse plaats worden de tips aan de hand van een plattegrond toegelicht.

Het boek wordt in een eenmalige oplage gedrukt. Al meer dan 2500 mensen hebben een exemplaar besteld.

Wilt u er ook een hebben, bestel dan op <http://kijkzaans.nl/bestel> of ga snel naar een van de Zaanse verkoopadressen (vermeld op de website). Op = op!

Afb. 18) Een van de 'Zaanse Parels' in het boek is het monument voor Jacob in Oostzaan.

Afb. 17) Rondleiding met leden van de stichting door de tentoonstelling in het Stedelijk Museum Alkmaar.

Stof tot nadenken: bijzondere stoelen in de Oude Kerk

Na 65 jaren trouwe dienst waren de 118 stoelen van de Oude Kerk in Amsterdam toe aan een nieuw leven. Kunstenaar Sara Vrugt heeft in het project 'Stof tot nadenken' bijzondere nieuwe zittingen ontworpen, in samenwerking met kerkgangers, omwonenden, passanten en Amsterdammers.

De nieuwe stoelen zijn gepresenteerd op 22 juni. Bij dit project is een publicatie verschenen met daarin onder andere een selectie verhalen over de Oude Kerk en haar omgeving, foto's van de stoelen en de kerk, een inblikje in het ontwerpproces en een essay over de relatie tussen borduren, kunst en religie. In dit essay gaat kunsthistorica Lise Lotte ten Voorde onder meer in op de laatmiddeleeuwse kerkgewaden die de Oude Kerk bezat, met voorstellingen naar ontwerp van Jacob Cornelisz. van Oostsanen, en op de mogelijke andere bijdragen van Jacobs atelier aan het decoratieprogramma van de kerk. De Oude Kerk was Jacobs eigen parochiekerk, dus waarschijnlijk kwam hij er niet alleen als kunstenaar maar ook als 'gewone' kerkganger vaak over de vloer. De publicatie is verkrijgbaar in de museumwinkel van de Oude Kerk voor 19,95 euro.

Aan de hand van verhalen over (de buurt van) de Oude Kerk heeft stadsdichter Anna Enquist een gedicht geschreven van

precies 118 woorden lang. Elk woord is verwerkt in de bekleding voor een van de stoelen, die daarmee een uniek karakter krijgen. Bezoekers kunnen zelf nieuwe zinnen samenstellen door de stoelen te verschuiven.

Website www.jacobcornelisz.nl vernieuwd

Het lijkt vreemd om je website nog geheel te vernieuwen op het moment dat je hebt besloten je activiteiten te stoppen. Toch is dit precies wat wij gedaan hebben. Ook op internet laten wij Jacob namelijk graag goed verzorgd achter. De website zal ook na de beëindiging van onze stichting in de lucht blijven als naslagwerk. De informatie over Jacobs oeuvre is aanzienlijk uitgebreid en aangepast aan de nieuwste kunsthistorische inzichten. Ook de literatuurlijst en het overzicht van media-aandacht zijn geactualiseerd. Binnenkort wordt er nog een filmpje aan de site toegevoegd, en kunt u oude Jacobsbodes als PDF-bestanden downloaden.

Nieuw is ook dat u door middel van aanklikbare trefwoorden eenvoudig overzichten kunt krijgen van bijvoorbeeld alle werken die Jacob gesigneerd heeft, alle werken die tussen 1510 en 1520 tot stand gekomen zijn, of alle portretten die hij heeft vervaardigd.

Wat u op de nieuwe site niet meer terugvindt, is de mogelijkheid om artikelen zoals kaarten en catalogi te bestellen.

Nu de stichting ermee stopt, verwerken wij geen bestellingen meer en zijn wij ook niet meer bereikbaar als aanspreekpunt voor allerhande vragen rondom Jacob. De uitgave *Het vroegste Amsterdamse schetsboek* blijft nog wél gewoon verkrijgbaar. Op de site vindt u een link om te bestellen.

Hartelijk bedankt!

In de afgelopen vijftien jaar hebben heel veel mensen en instanties op enigerlei wijze iets voor de Stichting betekend. Van sponsors tot auteurs, van museumdirecteuren tot bezorgers van de Jacobsbode, en nog vele anderen. Wij zijn hen allen bijzonder dankbaar voor hun bijdrage aan een grotere bekendheid voor Jacobs werk. Hieronder worden zij in alfabetische volgorde vermeld.

Alkmaarse dichtersgilde
Antalis papier
J.R.J. van Asperen de Boer
Baker Tilly Berk accountants
† Jan Bakker
Jelle Bakker
H. Beckmann
† Jan en † Annie Bekebrede
Ineke van Berge
Jaap en Rie van Betuw
Pim Beudeker
† P. Beuse
Holm Bevers - Kupferstichkabinett, Staatliche Museen Berlijn
Henk Bierdrager
Piet Bloetjes
Peter Bokking - Foederer DFK
Hans Bootsma
Klazina Botke
Kees Boukes - Meyn Food Processing Technology
Brandweer Oostzaan
Miranda ten Brink - Gemeente Oostzaan
Edwin van den Brink
Peter van den Brink
† Tonnie en † Bram van den Brink
Truus van Bueren
Rosemarijn Bugel
Lex Buskens - Gemeente Oostzaan
Herman Buys
Marijke Carasso-Kok
Jane Carroll
Catharina van Daalen
† Chris Daemen
Cora van Dalen - Bartholomeuskerk Poeldijk
Fred van Dam - Rabobank Zaanstreek

Marleen van Dam - Promuse
Jan Derlage
Roel Dijkema
Marcel van Dissel - Gemeente Oostzaan
Hans Dral
Bas Dudok van Heel
Esther van Duijn
Mart van Duijn
Hans Duncker - Stedelijk Museum Alkmaar
Rudi Ekkart - Rijksbureau voor Kunsthistorische Documentatie
Molly Faries
Jan Piet Filedt Kok - Rijksmuseum Amsterdam
Fluxus
Riek Frans - Oude Ursulakerk
Warmenhuizen
Galerie Staphorsius
Han Geers
Gemeentearchief Zaanstad
Martin Geusebroek – Gemeente Zaanstad
Gerson Gilhuis
José Goddard - Gemeente Oostzaan
Dorpshuis “De Greep”
Leonie Groen - Dagblad Zaanstreek
Willem Haakma Wagenaar
Andreas Heese - Kupferstichkabinett, Staatliche Museen Berlijn
Mattijs ter Heide
Ita Hijmans - Aventure
Homburg Trading
Honig-Laan Fonds
Roel Houwing
Elsbeth Hubeler
† Bonaventura Ingen Housz. - Stedelijk Museum Amsterdam
ING
Joli Cuer
Ineke Kan
Kiozk
Piet Kleij
Wouter Kloek - Rijksmuseum Amsterdam
Lidewij de Koekkoek - Stedelijk Museum Alkmaar
Roelie Koning
Hans Kraayenveld
Wilma Kramer - Gemeente Oostzaan
Reyka Kroon
Jan Dirk de Kruijff
Suzanne Laemers - Rijksbureau voor Kunsthistorische Documentatie
Micha Leeflang
Andrea van Leerdaam
Henk Mak

† Karel van Mander
Thomas Lelieveld
† Nico van der Lugt
Dick Lust - Meyn Food Processing Technology
John Lust
Esther Meijering - Drukkerij Van Wijk
Janneke Meijers
Daantje Meuwissen
Peter Meuwissen - Atelier Maarn
Leidy en Yrjo Meyn
Norbert Middelkoop - Amsterdam Museum
ModoVanGelder papier
† Albert Moens
Paul Möhlmann - Gemeente Oostzaan
Ger Muijs
Jacqueline de Nijs – Radio 9 Oostzaan
Emmeline Nijsingh
Marco Olij - Gemeente Oostzaan
Anne van Oosterwijk
Oostzaanse muziekverenigingen
Oostzaanse schoolkinderen
Bert van Os
† Joop Peyenburg
Andrea van Pol - RTV Noord Holland
Van der Pol bloemen
Postduivenvereniging “de Snelle Wieken”
Dré Prijs - Radio 9 Oostzaan
Protestantse Gemeente Oostzaan
Jan Ras - Nederlands Gereformeerde Kerk
Wietske en Rob Riemersma
Alie Riewers
Piet Roels
Samenwerkende Oostzaanse Kunstenaars
Ina van Santen - Gemeente Oostzaan
Tine Schaafsma
Gerard Schaft - Meyn Food Processing Technology
Astrid Schouten
Margreet Schouwenaar
Jan en Elly Slop
Marius de Smet - Amsterdam Museum
Rafael Smit
Renee Smit
Peter Sondaar - Gemeente Oostzaan
Sotheby's
Paul Spies - Amsterdam Museum
Yordy Spoor - Pumbo
Eva Stache
Michiel Stas - Foederer DFK
Stichting Monet in Zaandam
Stichting P. & N. de Boer
Hans van Straten - Prins Bernhard Cultuurfonds
Fons Strijbos

Eelco Taams - Gemeente Oostzaan
Arie van Tol
Jan van Tongeren
Jan van Tuin
Ilona van Tuinen
TV Landsmeer
Nico Vanderveen
Rob Veenman - Oudheidkamer Oostzaan
† Jan Velthuis
Verberne
Piet Verschoor - Rabobank Oostzaan
Bregtje Viergever
Wouter Vink - Pumbo
Amanda Vollenweider - Promuse
Ebbo Voorhout - Grote of St. Laurens Kerk
Alkmaar
Pascal Voorvelt - Rabobank Zaanstreek
De Vries houtbewerking
Jan de Waal
Peter van de Weerd
Koen Wensveen
Egbert en Barbara van Wijk
Marnix van Wijk
Ruben van Wijk - Drukkerij Van Wijk
Wouter van Wijk
Chris Will - Museum Boijmans Van
Beuningen
Henk Willems - Bartholomeuskerk Poeldijk
Jack Woostenberg - Kompas Regiokrant
Wronghel en Wei
Helen Wüstefeld
Zuivelboerderij Buijs
de vele gidsen bij de tentoonstellingen
de vele sponsors van het monument in
Oostzaan
de vele musea en instellingen die ons
hoogwaardige afbeeldingen ter reproductie
hebben verstrekt

Wij zijn ervan overtuigd dat deze lijst niet compleet is, en willen al diegenen die hier niet genoemd worden maar die toch belangrijk voor de stichting zijn geweest, eveneens hartelijk danken. Dat zijn in het bijzonder alle leden (die hier niet bij naam worden genoemd), waarvan velen onze stichting al sinds het eerste uur hebben gesteund en vaak met méér dan de minimale jaarlijkse bijdrage. Jacob heeft zijn huidige bekendheid mede aan u te danken!

Afscheidswoord van de voorzitter

Als mensen mij vroegen wat mij bezielde waar het Jacob betreft - en die vraag werd me nog al eens gesteld - dan wist ik eigenlijk maar één antwoord te geven: "Ga maar eens naar het Rijksmuseum en bekijk Jacobs schilderijen. Bekijk de details, die je veelal alleen met een vergrootglas kunt zien en bedenk je dan hoe iemand in de middeleeuwen met beperkte middelen, zo iets heeft kunnen maken." En dan te weten dat zo iemand in een boerendorp als Oostzaan toen was, geboren is. Op een paar Oostzaners na wist de Oostzaanse gemeenschap niet eens dat zo'n grootheid hier ooit het levenslicht zag. Ikzelf had wel van hem gehoord, maar kende zijn werk niet. Barbara en ik gingen toen op onderzoek uit, we kwamen in musea in heel Europa. Het enthousiasme, de waardering die Jacobs werk daar oogstte, verbaasde ons. Waarom wél in het buitenland, en niet in Nederland, vroeg ik me af. Dat gaf voor mij de doorslag. Jacob verdient meer erkenning. Ik ging me een soort 'zendeling' voelen, gedreven door een drang om Jacob de bekendheid te geven die hij verdient.

Gelukkig sloeg mijn geestdrift over op een paar medestanders en al gauw richtten wij (in 2000) gezamenlijk de stichting op om van daaruit meer bereik te krijgen. Ons bestuur was een enthousiast groepje mensen, we stimuleerden elkaar enorm. Hoe het verder ging is bekend, daar geef ik hier geen opsomming meer van. Wel wil ik graag kwijt dat ik de diverse bestuursleden wil bedanken voor hun steun, inzet en enthousiasme, waardoor de stichting almaar groeide. Met een gerust hart kan ik zeggen dat de 'zendeling' in mij zijn doel heeft bereikt. Er is geen Oostzener meer die niet weet wie Jacob was, en ook in het buitenland is Jacobs naam gevestigd. De recente tentoonstelling 'Van Oostsanen - de eerste Hollandse meester' van het Stedelijk Museum Alkmaar en het Amsterdam Museum heeft de belangstelling onder kunsthistorici in Nederland (en daarbuiten) verder aangewakkerd. Jacob staat weer in het middelpunt van het kunsthistorisch debat, en dat is precies wat de stichting wilde. Tijd voor ons om ons terug te trekken en om de verdere ontwikkelingen en ontdekkingen

over te laten aan de wetenschappers. Dit doe ik met een tevreden gevoel. We zullen toekomstig nog veel van Jacob horen, daarvan ben ik overtuigd: met de grote tentoonstelling van Jacobs originele schilderijen en prenten zijn de sluisen opengezet, er kan nog heel veel nieuw onderzoek worden gedaan. Ik heb er alle vertrouwen in dat de kunsthistorici zich de komende jaren over Jacob blijven ontfermen. Onze prachtige nieuwe website, gemaakt door Andrea van Leerdam en Mattijs ter Heide, staat u voorlopig nog wel even ter beschikking bij wijze van naslagwerk.

Als voorzitter dank ik u voor uw steun en belangstelling en ik hoop dat ook u hebt genoten van de zinvolle periode die wij met z'n allen nu tot een goed eind hebben gebracht.

Egbert R. van Wijk, voorzitter

Opmaak en print:
Vanwijk - Skoon 6 - Oostzaan

Papier:
Papyrus - Nijmegen

Afwerking:
Binderij Energie - Assendelft

© Copyright Stichting Jacob Cornelisz. van Oostsanen en auteurs

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, in enige vorm of op welke wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de Stichting en auteur. De Jacobsbode wordt in een gelimiteerde oplage van 450 ex. uitgebracht, bestemd voor de leden van de Stichting. Indien voorradig zijn losse nummers te bestellen via onze website. De Jacobsbode is niet in de handel verkrijgbaar.

Stichting Jacob Cornelisz. van Oostsanen, opgericht 16 maart 2000 **Doelstelling:** 'bekendheid geven aan de in Oostzaan geboren schilder en ontwerper van houtsneden Jacob Cornelisz. van Oostsanen (ca. 1470-1533) en het kunsthistorisch debat over zijn werk stimuleren.'
Bestuur: Egbert R. van Wijk (voorzitter), Barbara van Wijk (secretariaat), Andrea van Leerdam (redactie, website)

Bank: Rabobank Oostzaan: 3505.66.879 - BIC: Rabonl2u - IBAN nr: NL81 rabo 0350 5668 79 - KvK nr. 34130615
Postadres: Brasem 3, 1511 LB Oostzaan - tel. +31 (0)75 684 49 57 - e-mail: stichting@jacobcornelisz.nl - www.jacobcornelisz.nl